SZATHMÁRY ISTVÁN PÁL

A RUSZKI, A SZOVJET MEG AZ OROSZ

Szécsi Noémi íróként mintha egy párhuzamos irodalmi valóságban létezne. Egy olyan szöveguniverzumban, amely távol pulzál a magyar literatúra röppályáitól; ám kevés kortárs életmű szervesül ennyire szorosan történelmünkhöz, nemzeti dilemmáinkhoz, mint az övé. Ezt érhetjük tetten a 20. századi magyar baloldal történetének rendkívül szórakoztató, ugyanakkor kíméletlenül kritikus elbeszélését kínáló *Kommunista Monte Cristo* című regényében, vagy éppen a számkivetettség, a nemzeti illúziók és az emigráció témáit körbejáró trilógiájának első két kötetében, a 19. századba kalauzoló *Nyughatatlanok*ban és a *Gondolatolvasó*ban. A jelenben folytatódó záródarab, a tavaly megjelent *Egyformák vagytok*, két negyvenes nő élettörténetén keresztül fest kegyetlenül kritikus és ironikus tablót a magyar főváros jelenéről, a belterjes humán értelmiségi aklok langymelegéről, miközben kínál lehetőséget a történelem újragondolására.

– Bár látszólag két negyvenes értelmiségi nő életébe kapunk bepillantást, olyan érzésem volt az Egyformák vagytok-ot olvasva, hogy a rendszerváltás utáni idők csalódástörténetét is beleírtad a regénybe.

– A főszereplők életkora ezért is számít nagyon. A fiatal felnőtt koruktól számított húsz év egybeesik azzal az időszakkal, amely Magyarország számára éppúgy kiábrándulást hozott, mint ahogyan kiábrándulással járt a saját életünkben. Az életkoruk pedig nem véletlenül vág egybe a sajátoméval.

– A személyes életedben hozott-e bármilyen változást ez az esemény annak idején?

– Nekem tudatforduló volt a 89-es év. Akkor lettem nyolcadikos. Már képes voltam valamennyire megérteni az engem körülvevő világot. Viszont a családom nem világosított fel a közélet dolgairól. Nálunk nem folyt kettős beszéd a szocializmusról, mint számos családban, ahogy arról később hallottam. Ezért a kamaszodás kihívása mellett szembe kellett néznem azzal a szellemi válsággal is, amit az olyan látszólag érthetetlen történések okoztak, hogy egyszer csak ki kellett dobnunk a történelemkönyvünket, amit szeptemberben megkaptunk, s helyette a tanár diktált nekünk. Sose felejtem azokat a hónapokat, ahogy próbáltam megérteni és rendszerezni a világot magam körül. Valószínűleg akkor kezdődött az, amire azóta is törekszem, hogy amit igazságnak gondolok, sikerüljön elkülöníteni attól, amit más regisztereken hallok ugyanarról. Legintenzívebben a *Kommunista Monte Cristo* című regényem szól erről a keresésről meg a történelem megértéséről. De a legutóbbi könyvembe is beleírtam mindezt. Azt, hogy milyen következtetésekre jutottam a múlt megértésével vagy érthetetlenségével kapcsolatban.

MI VAN ÖCSI?, OLAJ, FA, 76x45 CM

– Mi okozta ezt a családi hallgatást?

– Azért nem beszélgettek velem ilyesmiről, mert már akkor is hajlamos voltam elszólni magamat, és szerintem féltek ettől. Ugyanis volt rá precedens, hogy butaságot mondtam az iskolában. Mert azért akadtak rokonaim, akik mégiscsak meséltek a múltról, és nem tudtam mindig összekapcsolni a tőlük hallottakat – például nagyapám történeteit, aki két évet töltött szovjet hadifogságban – azzal, amit az iskolában mondtak nekünk. Nyolcévesen például nem tudtam, hogy a ruszki és az orosz ugyanazt jelenti. Ebből lett is aztán purparlé, amikor a tanító néni mesélt a szovjetek hősiességéről, én meg jelentkeztem, hogy ott voltak azért a ruszkik is, akik meg szemetek voltak. Talán ezért se beszéltek ilyesmikről előttem a szüleim. A nagymamám viszont nagyon sokat mesélt a család történetéről, s az nagyon intenzív élmény volt, mi több: egyfajta írói tettként is értelmezhetem, ugyanis a hallgatóságtól függően mindig újrateremtette és megváltoztatta a fikciót, mindig más részletek jutottak az eszébe, felnagyított vagy éppen elhallgatott korábbi mozzanatokat. Íróként az emlékezetnek ez a sajátos szortírozó hajlama mindig is izgatott.

– A nagymamádról mit érdemes tudni?

– Egyszerű parasztasszony volt, nagyon intelligens, érdeklődő. Nem tanulhatott tovább, de nagyon sok verset olvasott, érdekelte a történelem. Kevés könyve volt, de azokat mindig újra és újra elolvasta, és volt egy teljes világa, amiben jól érezte magát, és ehhez alakított ki egyfajta magánmitológiát.

– Tudom, hogy nem szereted olvasni a műveidről szóló kritikákat, de azért valamilyen benyomásod csak kialakult arról, hogyan fogadta a legutóbbi könyvedet az abban néha elég keményen kifigurázott értelmiségi közeg?

– Amikor ezen a szövegen dolgoztam, a férjem megjegyezte, hogy szerinte erre, vagyis egy ilyen női értelmiségi regényre semmi igény nincs a magyar irodalomban és kultúrában. Az angolszászban vannak hagyományai, én is ott találtam meg az előképeket.

– Mondanál példákat?

– Doris Lessingnek *Az arany jegyzetfüzet*ét említhetném hirtelen, vagy Mary McCarthy *A csoport* című regényét. Egyébként sokszor választok olyan zsánert, amelyik teljesen értelmetlennek látszik magyar közegben. Ez történt most is. Persze abból a szempontból nem szerencsés, hogy egy ilyen típusú regény felénk nem szól hangosan.

– Pedig néhány kritikusnő lelkesen ünnepeli a regényt.

– Tény, hogy az *Egyformák vagytok* esetében érzékelhető több esetben is olyan komoly, személyes lelkesedés kritikusok részéről, amilyennel a korábbi műveim kapcsán nem találkoztam. Az előző regényem 2013-ban jelent meg, ám ahhoz képest is szembetűnő, milyen nagy mértékű az utóbbi években a kulturális újságírás és az irodalomkritika sorvadása. Így aztán nehéz értelmezni a reakciókat, vagy összehasonlítani azokat a korábbiakkal.

– A fővárosi művészkörök, az egyetemi közeg és úgy általában a humán értelmiség alaposan megkapja a magáét ebben a szövegben. Fűtött valamiféle odamondás kényszere, miközben a regényen dolgoztál?

– Az ember azt tudja jól kritizálni, amiben maga is benne van. Egy olyan közeget, amelyet nem ismerek jól, modortalanság lenne karikírozni. Nem tagadom, jöttek olyan személyes visszajelzések, hogy a regény helyenként milyen kellemetlen. De erre azt tudom válaszolni,

hogy ebben önkritika is van, hiszen ennek a világnak szereplője és részese vagyok én is. Ugyanakkor nem látom, hogy másképpen működne az értelmiségi közeg belső élete, szabályrendszere, mint egy tanyasi vagy falusi közösségé. A belterjes, szűk közegek ilyenek, s az emberek többsége azért alapvetően nem is kívánja szélesíteni a perspektíváját, mert az kimondottan fárasztó lehet.

– A magyar értelmiségi beszéd erősen átpolitizált, a regényedben viszont nincsenek direkt utalások. Mi ennek az oka?

– Megjelenik valamennyire, de inkább csak a hangulat szintjén. Neveket vagy konkrét eseményeket amúgy is félve ír le az ember, mert attól tart, hogy akkor túlságosan helyhez meg időhöz kötött lesz a regénye. Inkább arra törekedtem, hogy ne kulcsregényt írjak, hanem tendenciák mutatkozzanak meg a szövegben, valamint a korszak hangulata.

– Az Egyformák vagytok egy trilógia záródarabja. Az előzmények, mind a Nyughatatlanok, mind a Gondolatolvasó, nélkülözik azt a humort, az iróniát, amely pedig az egyik védjegyed. Mennyire volt felszabadító visszatérni ehhez?

– Azt már a pályám kezdetén tudtam, hogy szatírában vagyok erős. De azt is láttam, hogy a magyar irodalom erre kevésbé nyitott. Az abszurdra talán jobban. Sok olyan élményem volt, ami visszaigazolta ezt. Sokszor megkaptam, hogy egyáltalán nem olyan vicces, amin és ahogy viccelődni merek. Többen verbális agressziónak érezték ezt. Az ismeretterjesztő munkáimban viszont nagyon tudatosan törekszem arra, hogy iróniamentes, tárgyilagos stílusban írjak, és azokban igyekszem minél inkább kigyomlálni a személyes hangot. Az *Egyformák vagytok* írásakor azt éreztem, ismét ideje felszabadítani magamat, még akkor is, ha egyre inkább úgy tűnik, ennek nincs jövője az irodalomban.

– Visszaszorulóban van az ironikus beszédmód?

– Igen, lejárt az ideje. Ami nekem nem jó hír.

– De miért gondolod ezt?

– Naponta szembesülök vele. Az emberek egyre kevésbé tudják vagy akarják érteni. Ez a közösségi oldalakon is megmutatkozik. Ahogyan ott reagálnak a humorra. Másféle érzékenység jött létre, mint korábban. Tíz évvel ezelőtt még csak megmosolyogtuk, hogy milyen mulatságos is tud lenni a politikailag korrekt beszéd, mostanra viszont ez vált az elfogadottá és elvárttá. Meg kell tanulni, mik jelenleg a tabuk, de azt nehezen tudom eldönteni, hogy akkor elég ehhez képest áthangszerelni a humoros megszólalást, vagy el kell fogadnunk, hogy ezt – legalábbis egy időre biztosan – hanyagolni kell.

– Hogy hat ez rád?

– Ha belegondolsz, a nagy irodalmi sikerek mostanában szinte kivétel nélkül eléggé pátoszos művek. Mintha erre lennének nyitottabbak az emberek. Az utóbbi években sok olyan helyzet adódott, amikor azt gondoltam, jó lenne valami vicceset posztolni azokkal kapcsolatban. S ha megtettem, kínos helyzetek lettek belőle, úgyhogy egy ideje igyekszem korlátozni magamat. Írás közben is cenzúrázom magamat, s kitörlöm azokat a részeket, amelyek túlságosan is sokértelműek lehetnek az olvasók számára.

– Nem túl biztató kilátás, ha az íróknak önmagukat kell cenzúrázniuk és humortalanítaniuk…

– Egy író alkotói pályáját erősen meghatározza az is, mit képes vagy hajlandó értelmezni és befogadni a közönsége, és mostanában nem vagyon derűlátó ezzel kapcsolatban.

– Nemrég látott napvilágot a Géra Eleonórával közösen írt, nagy sikerű nőtörténeti könyvetek, A budapesti úrinő magánélete című kötet folytatása, a két világháború közötti korszakot ilyen szempontból feldolgozó A modern budapesti úrinő. A munka során szembesültél olyan információkkal, tényekkel, amik kimondottan megleptek?

– Nagy meglepetés nem ért, mert már korábban is kutattam ezt a korszakot ilyen szempontból. Azért persze említhetek érdekességeket. Például ott van egy lányok számára írt felvilágosító könyv, ami a Horthy-korszakban jelent meg, és erősen át van itatva a korabeli politikával, olyannyira, hogy még Trianon is szóba kerül benne, és ez a motívum már a címlapon is feltűnik. Bent pedig olyasmik olvashatók, hogy ilyen emberpróbáló időkben a lányoknak is különösen erőseknek kell lenniük, úgyhogy ne nyavalyogjanak a menstruáció miatt. Dolgozzanak és szüljenek.

– Téged nagyon foglalkoztat történelem. Az Egyformák vagytok egyik vezérmotívuma egy kosztümös film forgatása, ami egyébként kötődik a Nyughatatlanokhoz. Szerinted melyik lenne az a korszak és téma, amely kevésbé közismert, de érdemes lenne hazai filmet forgatni róla?

– Olyasmit mondok, ami biztosan nem fog megvalósulni mostanában. Szeretnék látni egy filmet 1919-ről. Az egy rendkívül izgalmas időszak volt. Az egész évnek nagyon érdekes az íve. Ha a *Kommunista Monte Cristo* kapcsán nem kaptam volna annyi pofont, akkor erről szívesen írnék egy regényt. Nagyon filmszerű például mindaz, ami 1919. május elsején történt. Ahogy pár nap alatt átépítették a fővárost kommunista papundeklivárossá, gipsz-Marxok és -Engelsek segítségével. Ebben van némi vígjátéki lehetőség is, de közben meg annyi borzasztó gyilkosság történt, hogy komédia nem, legfeljebb tragikomédia lehetne.

– Vidéki származásod meghatározónak bizonyult például abban, hogy el akarj szakadni a közegből, ahol felnőttél. Ugyanakkor a vidék-főváros ellentét vagy határhelyzet a legutóbbi regényben mégiscsak előkerül. A két főszereplő vidékről indul meghódítani Budapestet, ami csak részben sikerül. Irodalmi alapanyagként tekintesz saját hasonló tapasztalataidra?

– A regényben valóban létezik ez a perspektíva. A két főszereplő ráadásul az ország keleti feléből érkezik a fővárosba, ahol már nem érzik jól magukat, de visszatérni sem szeretnének a szülőhelyükre. A szüleim Békésből jönnek, most Csongrádon élnek, de gyerekkoromban laktunk faluban és tanyán is. Szerintem egyfajta védekezés a részemről, nevezhetjük önvédelemnek is, hogy keveset foglalkozok ezzel a témával. Annyira feldolgozhatatlan volt számomra, ami gyerekként körülvett. Nyilván egészen más a vidékhez való viszonya annak, aki mondjuk Sopronban vagy Egerben cseperedik fel, mint annak, aki az Alföld déli részén. Talán még érnem kell hozzá, hogy erről valami érvényeset írjak. De az sem kizárt, hogy ha újabb regénybe kezdenék, akkor azt próbálnám bemutatni, milyen stratégiákkal élnek az emberek vidéken, vagy éppen milyen utakat választanak a talpon maradáshoz. Mert azért annál többet szeretnék mondani, mint hogy ott, ahonnan jöttem, nem a legjobb élni.

AYHAN GÖKHAN

A LOGIKA LÍRA

Balaskó Ákos 1984-ben született Dombóváron. Költő, programozó. 2008-ban programtervező matematikusként végzett az ELTE-n. Első verseskötete 2014-ben jelent meg a Magvető Kiadó gondozásában *A gépház üzen* címmel, második kötetét szintén a Magvető jelentette meg idén *Tejsav* címmel. 2013-ban Petri György-, 2016-ban Móricz Zsigmond-ösztöndíjban részesült.

– Melyik volt előbb, a költészet vagy a programozás?

– Kábé egyszerre kezdett el érdekelni mindkettő, még a gimnázium idején, olyan tizenöt-tizenhat éves lehettem. Az érettségi környékén döntenem kellett, merre megyek tovább. Visszamenőleg úgy látom, talán nem is kerültem volna be a bölcsészkarra; végül pénzügyi megfontolásokból – vagyis hogy melyik fizethet jobban – döntöttem a számítástechnika mellett: az ELTE programtervező matematikus szakát választottam. Persze mindkét szakma teljes embert kíván, de tartom magam, próbálok a szakmámban és a hivatásomban is helytállni.

– A programozás elég komoly tudást követel meg. Úgy gondoltad, hogy verset sem lehet egyik napról a másikra írni, kell hozzá egy kis alapozás?

– Szerintem nagyon fontos ismerni az alapokat, a költészet esetében az egyes kötött formákat, a gondolati ritmust, a rímek fajtáit és ilyesmiket. Ezek bárki számára elsajátítható technikai dolgok. De visszakötve a programozáshoz, ott ugyanez a helyzet: az alapok nem egy konkrét nyelv megismerését jelentik, hanem a mögötte rejlő alapstruktúrák készségszintű használatát, az adott feladat dekomponálását több, egymással logikai kapcsolatban lévő kisebb, ámde könnyebben megoldható feladatra. Mindez megfelelő szintű logikai érzékkel megtanulható. Visszatérve a költészethez: ha a múlt század elején nem lett volna annyira de facto standard a kötött forma a költészetben, mitől tudott volna elkülönbözni a szabadvers? Ismerned kell a kereteket ahhoz, hogy ki tudj belőlük lépni, a határátlépés nem történhet meg a határ ismerete nélkül. Különben minden csak tippelgetés volna. A másik lehetőség persze az, hogy rengeteget olvas az ember, és a dedukcióval próbál az általános jellemzőkre fényt deríteni, arra, hogy általában mitől működik egy szöveg. Ez a szabadversek esetén jobban használható módszer, a kötött formáknál a nem tiszta esetek, pl. egy nem tiszta hexameter Homérosznál, elég jól megkavarhatják az embert.

– Nem vetted félvállról a munkát…

– Mondhatjuk, de ez nem munka volt. Átrágtam magam a legtöbb verstankönyvön, a Szepes Erika-féle Verstanban például az fogott meg nagyon, hogy milyen logikusan rendszerezve építi fel, járja körül a dolgokat. Eközben küldözgettem is folyóiratokhoz ide-oda, leginkább azért, hogy valamilyen visszajelzést kapjak az adott szövegről, mivel ugye senki sem volt a környezetemben, aki írt volna. Bár mondjuk én sem híreszteltem túlzottan, hogy írok is, lehet, hogy voltak, csak szé-

pen elvoltunk csendben egymás mellett. Később pedig, szintén a visszajelzés igénye miatt, beiratkoztam a Magyar Író Akadémiára. Nem tudom, hogy létezik-e még, szerintem már megszűnt sajnos. A formális oktatási idő letelte után a kemény magból egy close reading rendszerben működő írószeminárium formálódott Kiss Judit Ágnes vezetésével, na az volt az, ahol tényleg és közelről foglalkoztunk egymás szövegeivel, az tök hasznos volt.

– Hol publikáltál először?

– Pontosan már nem tudom, melyik volt az első publikációm, de arra emlékszem, hogy a nyomtatott Irodalmi Jelen az elsők között fogadott tőlem szöveget. Azt hiszem, József Attila *Születésnapomra* címűjének parafrázisát. Vagy mintha a Napútban is megjelentem volna néhány haikuval.

– A publikálás élménye mikor szűnt meg? Személyes példa: én már előbb keresem a szerződést a tiszteletpéldányban, mint a nevem.

– Azért eltelt egy kis idő, mire már nem lepett meg annyira, ha nyomtatásban látom a nevem. Ez elég egoistán hangzott, na mindegy. De amúgy, miután megjelent a szöveg, általában nem olvasom el újra, mert azt vettem észre magamon, hogy folyamatosan találok hibákat a késznek vélt szövegeimben is, és átírnám, javítanám őket. Felolvasásokon is másképp olvasom fel a szöveget, mint az eredetileg megjelent, ha éppen nem érzem eléggé lekerekítettnek a megfogalmazást.

– Tudod még magadat olvasni külső segítség igénybevétele nélkül?

– Még? Nem már? Na, de komolyra fordítva a szót, hosszú és viszontagságos folyamaton megy keresztül egy szöveg, míg azt mondhatom rá, hogy rendben van, elkészült. Az agilis fejlesztés során bevett módszertant szoktam követni: van egy kanban boardom a versekre is. Egy ilyen board lényegében nem más, mint néhány mappa, ezek az egyes munkafázisokat reprezentálják, a szöveg pedig az egyes fázisokon keresztül alakul a véglegesnek gondolt formájúra. Az első mappa az úgynevezett General Backlog, ide kerülnek a menet közben bármikor eszembe jutó dolgok, szövegrészletek, szókapcsolatok, linkek, témaötletek, ilyesmik. Kéthetente kiválogatok párat annak megfelelően, hogy éppen melyik ötlettel foglalkoznék az elkövetkező időben, és áthúzom őket a következő mappába, ami a Sprint Backlog. Ha valamivel tényleg elkezdek foglalkozni, akkor az a Work In Progress mappámba kerül, majd ha késznek gondolom, akkor a Review nevűbe. Itt elvan egy darabig, Kukorelly Endre szavaival: hagyom kihűlni. Majd később átolvasom ismét, és megint javíthatom, majd ha ismét késznek érzem, akkor a Done mappába kerül. Itt összevárok párat, mert a szerkesztők általában több versnek jobban örülnek, és ha elküldtem, akkor mennek a Sent mappámba. Ha pedig megjelennek, akkor mennek a Published mappába végül, ha nem, akkor még vissza a Work In Progressbe vagy a General Backlogba, tetszés szerint. Szóval valahogy így, muszáj volt valamiféle rendszert alkalmaznom, mert különben szétforgácsolódtam volna. Nem oldja meg teljesen a problémáim, de azért hasznos.

– Minden olvasás más és más?

– Minden embernek más és más élményt nyújt a szöveg, sőt még nekem is, pedig azért nekem illene tudni, hogy mire fut ki az adott vers, ugye.

– G. István László írta egyszer, hogy a „kritika mindig igazságtalan". Adsz a kritikus véleményére?

– A kritikus véleménye nekem azért számít, mert a szakmai készségéből adódóan észrevehet olyat egy könyvben, versben, amit a natív olvasó kisebb eséllyel lát meg. Ez ugyanolyan,

mint hogy én magam is megcsinálhatnám a teraszt, úgy érezném, hogy milyen jó lett, az ismerőseim szerint is az lenne, csak a kőműves fogná a fejét, hogy ez meg mi, az első télen fölpattan majd az összes csempe. Az érvekkel alátámasztott kritikát veszem számításba, az odavetett, indoklás nélküli megjegyzésekkel nem nagyon tudok mit kezdeni. Szóval igen, adok, ha kellően meg tudja indokolni az állítását, hogy éppen mi miért nem ül neki egy-egy szövegben. Viszont ez igaz a mezei olvasóra is, ha alá tudja támasztani az észrevételét, akkor ugyanolyan fontossá válik a szememben, mint a kritikus.

– „Rossz a szöveg, nem tetszik", ez is egy vélemény, nem?

– Lehet vélemény, szíve joga az olvasónak, de mondom, az ilyen kritika a továbbépítkezés elől zárja el az utat. A szöveg elszakad tőlem, önálló életet él, és arra vár, hogy megmérjék. Ugyanakkor én is szeretném tudni, hogy mások szerint is megfelel-e annak – és úgy felel-e meg –, amit és ahogy én azt eredetileg elgondoltam.

– Sért a negatív kritika?

– Persze, kit nem? Bár szerencsére lehúzós kritika eddig még nem ért. A földbe döngölésnél viszont, azt mondják, csak az a rosszabb, ha senki nem ír a könyvemről.

– A civil életben milyen feladatokat látsz el?

– Milyen feladatokat? Ha arra gondolsz, hogy milyen szerepekben kell helytállnom, akkor azt mondom, hogy az IBM-nél dolgozom vezető programozóként. Otthon pedig Szél Dávid fogalmai szerint emancipált apa vagyok, emellett férj is persze.

– Második, Tejsav *című versesköteted, miközben egy sokakat érintő témát, a burnout, a kiégés témáját veszi alapul, rendkívül tárgyilagos nyelvet használ. Törekedtél rá, hogy a távolságtartó megközelítésből ne essél ki?*

– Nem esett nehezemre, ahogy érzem, ez nálam inkább alapállás, mint felvett póz. Másrészt pedig pont kapóra jött, ugyanis a burnout egyik tünete, mint ahogy azt én is megtapasztaltam, az elidegenedés, sőt a deperszonalizáció is. A kötetben nem a betegség bemutatására törekedtem, hanem az volt a célom, hogy bemutassam, milyen lelki és szemléletmódbeli változások történnek egy kiégő, kiégett ember személyiségében. Ami tehát távolságtartásnak tűnhet, a lírai én számára a kiégés egy jellemzője.

– „az ENSZ-ételközpontok környékén / óránként csak 20 áldozatot választ az éhhalál, / a konfliktuszónák vérrögéhez képest / ez egy istenverte nyári tábor", írod rögtön a Tükörreflex című nyitóversben, s a szöveg többi része is meglehetősen kritikus-ironikus hatást kelt. Ennyire foglalkoztat a társadalomkritika, a hamis dolgok leleplezése, ironikus kiforgatása?

– Egyrészt igen, szabályosan hányni tudnék a mostani post-truth világtól. Másrészt az ilyen fokú kritikus hozzáállás jelentkezhet a burnout tüneteként is. Ugyanis az a helyzet, hogy a hosszan tartó és fokozott, leginkább szellemi és lelki igénybevétel a kiégés komoly rizikófaktora. Amennyiben ez a közömbös és/vagy negatív visszajelzésekkel párosul, hajlamos az ember egy idő múlva feladni, elcsüggedni. Ha pedig különböző, mondjuk egzisztenciális okokból a helyzet konzerválódik, megnövekszik a szarkazmusra, az iróniára, a túlzott és indokolatlan kritikára való hajlam. A kötet koncepcionális középpontjában pedig az a pszichológiai kutatási eredmény áll, miszerint a kiégést nem kizárólag külső tényezők határozzák meg, legalább annyira fontosak a gyermekkorban bevésődött minták is. Ha tehát valaki a gyerekkorában a szülei maximalizmusának az áldozata volt – amúgy én

pont nem, de mindegy –, akkor hajlamosabbá válik a munkaadója felé is ezt a már ismert mintát alkalmazni, önként vállalt túlórák és effélék formájában. A *Tejsav* az eddig a felismerésig vezető és az ez utáni út lenyomata, ha úgy tetszik.

– A kötet versei finoman, de tesznek utalást a környezetszennyezésre, az állatok kiszolgáltatottságára is. Lehet, a következő időszak tematikája épp a környezetszennyezés-környezetvédelem lesz?

– Lehet, igen, elég aktuális mostanában, főleg, hogy Trump úgy dönt, hogy nincs klímaváltozás. Agyam eldobom.

– Rendhagyó metaforákból, eredeti képekből épül fel a kötet. Múlhat ezen egy jó vers? Véleményed szerint honnan kezdődik a jó szöveg?

– Bármi, amit alkalmazunk, csak eszköz. Az a kérdés, hogy jól alkalmazzuk-e, jó időben és jó helyen. Hogy jól van-e megágyazva annak a kifejezésnek, ami kimondja a lényeget, ami miatt az egész szöveg megszületik és működni kezd. Szerintem itt kezdődik a jó vers.

– A számítástechnikában szerzett ismeretek alkalmazhatók a költészetben? Mindenki előtt ismert Poe véleménye A holló keletkezéséről.

– Ahogy látod a kanban boardom, bizonyos menedzsmenttechnikák elég jól alkalmazhatók. De inkább lépjünk hátrébb kettőt, a számítástudomány, majd a matematika felé, úgy könnyebb válaszolnom. Abban a klisében ugyanis egészen biztos vagyok, hogy nemcsak a líra logika, de a logika is líra. Mondok egy példát. A fraktálokról, gondolom, a legtöbbünk hallott már, ezek olyan szigorúan önismétlő rendszerek, amelyekkel a legkülönfélébb mintázatok leírhatók. Sőt nemcsak hogy leírhatók, egyes válfajaikkal, a Lindenmayer-rendszerekkel gyönyörű lombkoronákat lehet létrehozni pár egyszerű szabály egymás utáni alkalmazásával. Mi ez, ha nem líra?

A minimalizmus esztétikai igénye mind a matematikában, mind a lírában jelen van. Sőt a matematikusok esetében kifejezetten elvárás a tömörítés a „félrebeszélés" helyett. Általában véve az is elmondható, hogy a tudomány és a művészet egy tőről fakadnak, mindkettőt az emberi kíváncsiság viszi előre.

– A világ megismerésében, akárhonnan közelítjük, hasonló szintig juthatunk el?

– A tudomány és a művészet két külön oldalról, más és más fogalmi rendszerben és más eszközkészlettel más és más szeletét mutatja meg az éppen vizsgált dolognak. De hogy hasonló-e a két szint, ameddig eljuthatunk, ezt nem tudom. Főleg úgy, hogy hogyan hasonlítsunk össze két ennyire különböző megközelítést. Ha az érzéseimre hallgatva mondok valamit, a tudományok kiröhögnek, ha valami metrikát állítok fel, a művészet felszisszen. Ez kicsit giccses volt.

– Isten belefér a matematikába? Akár ha csak azt nézzük, hogy a számok végtelenek.

– Én nem nagyon törődnék a számok végtelenségével, legalábbis nem használnám fel érvként arra vonatkozóan, hogy eldöntsem, Isten ott van-e „közöttük". Nagyon sok matematikus amúgy hívő ember. Lehet, hogy nem a szó klasszikus értelmében, de mély a hitük abban, hogy a világegyetem legmélyén valamiféle őszinte rend uralkodik, és ezt a rendet rendező erőt, ha van ilyen, nevezhetjük Istennek.

– Van átjárhatóság az irodalmi és a munkahelyi közeg között?

– Lehetne köztük átjárhatóság, mindkét közösség tevékenysége, gondolkodásmódja csodálattal tölt el. A programozók kódjának olvasása közben kidomborodik az a minimalista esztétika, ami megdöbbent egy-egy ügyesen megoldott szöveg olvasásakor. De legyünk

reálisak, egy-egy kirívó példától eltekintve eddig nem vettem észre, hogy volna a két terület közt átjárás, aki jó kódokat ír, az esetek többségében nem tud értelmezni egy kortárs verset, és vice versa. Én is csak küzdök mindkét irányban, nem gondolom, hogy híd vagy valami kapocs lennék a két közösség közt. Írok, csak néha kódot.

– Melyik közegben érzed otthon magad?

– Az irodalmi életben a munkám és a családi elfoglaltságaim miatt ritkábban veszek részt.

– Tettél szert barátokra az irodalmi életből?

– Főleg az online jelenlét biztosítja ezeket az ismeretségeket, bár volt már arra is példa, hogy összebarátkoztam olyannal, aki ír. Hű, ez nem hangzott túl jól. Lesi Zolival például, aki szintén programozó, szóval nem csak az írásról tudunk beszélgetni. Vagy említhetném még Pál Sanyit, akivel az irodalmi mémblogom (a heroesofspenot) kapcsán ismerkedtem össze, küldött pár ötletet, amik annyira jók voltak, hogy végül felkértem társszerkesztőnek, lényegében napi szinten beszélünk.

– Az irodalmi közegben annyira intenzíven nem veszel részt, nem függsz ösztöndíjaktól, alkuktól – ez maga a szabadság, nem?

– Jelenleg már nem függök, de a legutóbbi kötet megírása idején Móricz Zsigmond-ösztöndíjas voltam. Erre a díjra mindig is presztízsként, kiemelt szakmai visszajelzésként tekintettem, és a kötet megírásához szükségem volt arra a fajta határidős munkabeosztásra, amit az ösztöndíj adott, különben lehet, hogy még ma is csak tervezgetnék. Sőt, amit te kötöttségként érzékelsz, nekem a szabadságot adta, ugyanis a pályázat leadása idején épp munkahelyet váltottam, ami miatt tényleg nem jutott volna semmi időm az írásra, de így meg tudtam beszélni, hogy teljes állás helyett 1 évig csak 32 órában foglalkoztassanak. Így maradt heti egy napom.

– Az Üveghegy gyerekirodalmi portál egyik szerkesztője vagy, immár gyermeked is van, és alkalmanként sikerül írnod egy-egy gyerekverset.

– A gyerek megszületése magával hozta a motivációt. Ahogy cseperedik a kislányom, egyre újabb és más, a korosztályának megfelelő gyerekkönyvek kerülnek sorra, és valljuk be, néha a falra mászok ezektől a meséktől.

– Bogyó és Babóca?

– Mondjuk. Bartos Erika szövegei közül a *Bogyó és Babóca* egy szülő számára még mindig a magasabban lévő bugyor a pokolban, mint az egyéb meséi. Hála az égnek, Dorka még nem érzett rá azokra, most még a Peppa malac-korszakban vagyunk. De az se gyenge.

– Mi velük a legfőbb gond?

– Az *Anna, Peti és Gergő* sorozatban egyfelől iszonyúan magyartalanok a szövegek. Jól látszik, hogy nem nézett rájuk szerkesztő. Másrészt a történet se túl csavaros. A mesében sárkányokat győzz le, és királylánnyá válj, ne arról szóljon a mese, hogy apa elmegy dolgozni, hazajön, és lefekszenek a gyerekek. Úgy gondolom, amellett hogy kétségkívül hasznos, hogy a gyerek megértse a körülötte zajló dolgokat, azért egy mese célja nemcsak ennyi lenne, hanem hogy a fantázia által kibontsa a képzeletet. Bogyóék egy fokkal jobbak, már csak azért is, mert egy csigafiú és egy katicalány a főszereplő. Peppáéknál az zavar leginkább, hogy a Papa malac, aki Peppa apukája, valami rém hülyének van ábrázolva. Van egy-két rész, ahol Peppáék konkrétan csak szidják, mert semmit se csinál helyesen. Viszont ott a történetek legalább jól meg vannak írva.

A gyerekkoromból ismert mesekönyvek az iszonyatosan jól megrajzolt, izgalmasan megírt szövegek kategóriájába tartoznak. Ott van például a *Tesz-Vesz univerzum*, amit nem lehet nem imádni, vagy a *Mesél az erdő*. De a kortárs mezőnyből is tudok pozitív példát hozni: Marék Veronika Boribon-meséi fejből mennek, Király Levente *Van egy kutyánk* című kötetét velem együtt imádja a gyerek, illetve az elsők között vette ki a könyvtárból a *Macskazene* című keménypapíros mesekönyvet, ami egy francia verses mese Papp Gábor Zsigmond fordításában. Na, ott a szöveg is nagyon bejön a szép, részletesen megrajzolt képek mellett. Sőt a gyereket is leköti, ami szintén nem hátrány. Varró Dani is alap, az *Akinek a...* sorozatot rendszeresen forgatjuk. De hogy őszinte legyek, várom már, hogy eljussunk Tóth Krisztina *Zseblámpás meséi*ig valahogy.

– Programozóként minden újszerű fejlesztés eljut hozzád, az olvasást segítő eszközök szintén. Mit gondolsz, kiszorulhat idővel a papíralapú olvasás?

– Nem gondolom, hogy záros határidőn belül bármelyik is kiszorítaná a másikat, valószínűbb a békés egymás mellett élés. Viszont ami meglepett ezzel kapcsolatban, hogy az e-book az idősebb korosztály körében népszerűbb, mint a fiatalabb korosztályok esetében. Praktikus, a használata könnyű, és egyszerű keresni benne, nem kell hátralapozni a névjegyzékért, sőt van benne pl. szótár is, ha idegen nyelvű könyveket olvasnánk, és nem lenne világos egy szó jelentése, elég csak kijelölni, és dobja is a fordítást. Számos jó tulajdonságuk van tehát az e-könyv-olvasóknak, de ezek, tudományos cikkek ilyeneket írnak legalábbis, átformálják az olvasási szokásainkat is: hosszabb szövegek helyett inkább kalandozunk az intertextuális térben. Sőt van egy olyan alkalmazás is, szintén tudományos eredményeken alapszik, miszerint az olvasás során nem az agyunk fárad el hamarabb, hanem a szemünk, és az is azért, mert le kell követni a betűket. Ezért ahelyett hogy az alkalmazás egy statikus szöveget vetítene a képernyőre, az egyes szavak villannak fel egy statikus helyen, így a szemmozgató izmok nem fáradnak el olyan hamar. Kipróbáltam, nem rossz, de rendszeresen nem tudnám használni.

Általában csak olyankor vásárolok könyvet, ha az e-bookban nem elérhető, például a HVG-könyvek ott sorakoznak a polcomon. Amíg helyhiány volt a lakásban, addig ez volt a módszer, most, hogy elköltöztünk családi házba, az ég legyen irgalmas.

PORTRÉ, OLAJ, FA, 45x38 CM